

**Reactie werkgroep Jeugdsanctierecht
Voorontwerp decreet jeugddelinquentierecht &
Memorie van toelichting
13 september 2017**

In juli 2017 kregen we vanuit Jongerenwelzijn het voorontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht en de memorie van toelichting doorgestuurd. We hebben deze teksten binnen de werkgroep Jeugdsanctierecht met veel interesse en aandacht nagelezen en onderling besproken.

Doorheen het voorontwerp van decreet en de memorie van toelichting zien we dat de principes van de werkgroep, m.n. de verantwoordelijkheid van jongeren (1), rechtswaarborgen voor jongeren (2), constructief sanctioneren (3), complementariteit tussen herstel, welzijn en justitie (4) en het uitzonderlijk karakter van opsluiting als ultimum remedium (5), hun plaats en vertaling krijgen. Ook heel wat van onze voorstellen rond de hervorming van het jeugdsanctierecht uit ons rapport "Jeugdsanctierecht voorgesteld. Naar een constructief jeugdsanctierecht" (Hespel & Put, 2014)¹, vinden we terug. We kunnen alleen maar appreciëren dat het inhoudelijk werk dat de werkgroep in de afgelopen jaren heeft verricht, zijn plaats krijgt in het nieuwe jeugddelinquentierecht.

Dit neemt niet weg dat er in het voorontwerp en de memorie van toelichting ook heel wat keuzes gemaakt zijn, waar we graag alsnog op willen reageren. Deze nota dient dan ook als uitgangspunt om verder in gesprek te gaan met zowel Jongerenwelzijn, het kabinet als met de leden van de commissie WVG van het Vlaams Parlement.

1. Het sanctiemodel en verantwoordelijkheid

Waar de Jeugdwet van 2006 uitdrukkelijk vertrekt vanuit een beschermingsmodel, wordt met dit decreet de keuze gemaakt voor een herstelgericht en constructief sanctiemodel, met meerdere sporen in de reactie op een misdrijf. Eén van de centrale overtuigingen is jongeren uitdrukkelijker te benaderen als verantwoordelijke jonge mensen, die verantwoordelijk zijn voor hun daden en de gevolgen ervan.

Het erkennen van de verantwoordelijkheid van de jongere is één van onze principes. We vinden het dan ook positief dat dit principe zijn plaats krijgt in het ontwerpdecreet. Jongeren krijgen hierdoor de kans en de mogelijkheid om hun verantwoordelijkheid op te nemen.

¹ HESPEL, S. & PUT, J. (eds.) (2014). *Werkgroep jeugdsanctierecht. Voorstel voor een constructief jeugdsanctierecht*. Larcier: Gent.

1.1 Verantwoordelijkheid binnen het positief project

Een mooi voorbeeld van jongeren aanspreken op en hen de kans geven om hun verantwoordelijkheid op te nemen, is het positief project. Het positief project is nieuw in het ontwerpdecreet, maar kent zijn oorsprong in het geschreven project uit de wet van 2006. Waar het geschreven project (2006) enkel op niveau van de jeugdrechtbank een maatregel was, is het positief project nu ook een bevoegdheid van het parket.

We staan met de werkgroep jeugdsanctierecht positief ten opzichte van het principe van het positief project. Het geeft jongeren **de kans om verantwoordelijkheid op te nemen**, om een constructieve stap te zetten voor het feit dat hij/zij begaan geeft. Het is goed dat er ook een bedenktijd is voorzien, waardoor de jongere tijd heeft deze mogelijkheid samen met zijn advocaat te bekijken.

De memorie en het ontwerpdecreet vertonen echter enkele discrepanties met betrekking tot wiens initiatief het positief project is. Wij willen benadrukken dat **het parket** het positief project niet kan opleggen, ook niet wanneer de jongere zelf geen voorstel doet. Het parket kan het positief project enkel als een open vraag inbrengen naar de minderjarige toe, rond hoe hij, samen met zijn context en advocaat, zich wil engageren in navolging van het MOF. De advocaat heeft hierin een belangrijke informerende en ondersteunende rol.

Het positief project is **een vrijwillig initiatief van de minderjarige** zelf, waarin het zijn verantwoordelijkheid is om hier authentiek invulling aan te geven. Jongeren kunnen hierin autonoom keuzes maken en de mogelijke acties die jongeren hierin kunnen formuleren moeten ruim zijn, gaande van een leerproject, vorming, vrijwilligerswerk, Het is van belang het vrijwillig initiatief van de jongeren voor ogen te houden en onrechtstreekse dwang absoluut te vermijden.

We pleiten voor **een duidelijke omschrijving** van het positief project. We verwijzen hierbij naar de omschrijving van het geschreven project in de wet van 2006, die helder schetst wie de initiatiefnemer is, m.n. de minderjarige, alsook de mogelijkheden die het kan bevatten:

[§ 2ter. De personen bedoeld in artikel 36, 4°, kunnen aan de rechtbank een geschreven project voorleggen, inzonderheid betreffende een of meer van de volgende verbintenissen :

1° schriftelijke of mondelinge verontschuldiging aanbieden;

2° de veroorzaakte schade zelf herstellen in natura, indien deze beperkt is;

3° deelnemen aan een herstelrechtelijk aanbod als bedoeld in de artikelen 37bis tot 37quinquies;

4° deelnemen aan een programma gericht op herintegratie in het schoolleven;

5° deelnemen aan welbepaalde activiteiten in het kader van een leer- en opleidingsproject, van ten hoogste 45 uur;

6° een ambulante behandeling volgen bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst deskundig op het gebied van alcohol- of drugsverslaving;

7° zich aanmelden bij de diensten voor jeugdhulpverlening, ingericht door de bevoegde gemeenschapsdiensten.

Wanneer het positief project niet lukt omdat het project niet volledig wordt uitgevoerd, wanneer de minderjarige zelf geen voorstel formuleert of het parket niet akkoord gaat met het voorstel, maakt

het parket de zaak **aanhangig bij de jeugdrechtbank**. De jeugdrechter kan in de definitieve fase alsnog beslissen geen sanctie meer op te leggen.

1.2 Ruimer dan de individuele verantwoordelijkheid

Verantwoordelijkheid mag echter niet verengd worden tot louter de individuele verantwoordelijkheid van de jongere, en ruimer de verantwoordelijkheid van de ouders. De insteek moet het ondersteunen van de jongere zijn, in het opnemen van zijn verantwoordelijkheid. Dit vraagt een gedragen en gedeelde verantwoordelijkheid, waarin de verscheidenheid van contexten van de jongere (naast de ouders, ook de school, vrije tijd, de buurt, de hulpverlening, het jeugdrechtsysteem, ...) en in de ruime zin de hele maatschappij een plaats en een taak heeft.

2. Uitbreiding bevoegdheden parket

De bevoegdheden van het parket zijn binnen het ontwerpdecreet opmerkelijk uitgebreid. Naast de reeds gekende maatregelen op parketniveau m.n. de seponering, waarschuwingsbrief en de bemiddeling, zijn er twee nieuwe maatregelen, m.n. het opleggen van voorwaarden en het positief project.

De werkgroep jeugdsanctierecht is nooit voorstander geweest van de uitbreiding van bevoegdheden van het parket. Een aantal voor ons belangrijke **aandachtspunten** bij dergelijke uitbreiding, die we in een vorig schrijven (d.d.9/1/17) naar het kabinet en Jongerenwelzijn reeds formuleerden, zien we wel vertaald in het decreet, m.n.:

- Het voorstellen van een leerproject of een gemeenschapsdienst op parketniveau blijft uitgesloten;
- Een verbreding is enkel mogelijk voor situaties waarin de betrokken minderjarige de gepleegde feiten niet betwist.

Een concrete verbreding vertaalt zich in de mogelijkheid om **een positief project** aan te bieden. Dit kunnen we volgen, in de mate dat hiermee de eigen verantwoordelijkheid van de minderjarige wordt vooropgesteld.

We stellen ons echter vragen bij de **ruime bevoegdheden** die het parket toebedeeld krijgt binnen het nieuwe decreet. Het enige verschil met de bevoegdheden van de jeugdrechter, is dat deze laatste exclusief bevoegd is om een minderjarige te plaatsen. Alle andere maatregelen kan de procureur ook nemen. Een parketmagistraat kan en mag echter geen eerste rechter worden, naast de jeugdrechter.

Het **vermoeden van onschuld**, dat nochtans in de memorie van toelichting sterk wordt beklemtoond, wordt niet vertaald in de bevoegdheden die aan het parket worden toebedeeld. De rechtswaarborgen van de minderjarige zijn dan ook niet afdoende gegarandeerd.

2.1 Voorwaarden

De procureur des Konings kan aan het seponeren voorwaarden verbinden. Wanneer de opgelegde voorwaarden worden nageleefd, leidt dit tot het verval van de strafvordering. Hiermee wil men de minderjarige een actieve rol geven in het opnemen van zijn verantwoordelijkheid. Dit is een vorm van praetoriaanse probatie, die hier niet thuis hoort. Het vermoeden van onschuld laat niet toe dat het parket sanctioneert. Sanctioneren is de uitsluitende bevoegdheid van de jeugdrechter. Het parket die voorwaarden oplegt, is ook een vorm van sanctioneren, nog voor de schuld is bewezen.

2.2 Bemiddeling

In de memorie staat dat Art. 11 voorziet in de verplichting van de procureur des konings om het aanbod van bemiddeling voor te stellen. Dit staat op vandaag ook in de wet, hoewel gekend is dat dit per gerechtelijk arrondissement in de praktijk anders ingevuld wordt en bijgevolg niet door elk parket systematisch gebeurt.

2.2.1 Parallel traject

We willen benadrukken dat bemiddeling een parallel traject is, dat op zich los staat van het nemen van **een sanctie-vordering**. Uit de omschrijving van de procedure (Art. 11 §4) lijkt het alsof de strafvordering wacht op het resultaat van de bemiddeling. Dit dient echter los van elkaar gezien te worden. De start en goede afronding van een bemiddelingsproces betekent nl. niet dat de jeugdrechter niet gevorderd kan worden.

Daarnaast is bemiddeling ook een parallel traject dat los staat van een eventueel **lopend positief project**, op initiatief van de minderjarige, en de hieraan verbonden **sepotgarantie**. Wanneer de minderjarige het positief project tot een goed einde brengt, seponeert het parket het dossier. Mislukt de uitvoering van het positief project, om welke reden dan ook, dan maakt hij de zaak alsnog aanhangig bij de jeugdrechtbank. Algemeen dient de verhouding van het open aanbod van bemiddeling tot het positief project met sepotgarantie verduidelijkt te worden in het decreet en de memorie, om verwarring bij de minderjarige en ouders te vermijden.

2.2.2 Het slachtoffer

In het verlengde hiervan, stellen we ons ook vragen bij het mogelijk effect op het slachtoffer bij een gelijklopend bemiddelings- en positief project traject. Wanneer het parket, n.a.v. een goed afgerond positief project, het dossier seponeert, welk effect zal dit hebben op het bemiddelingstraject? Dit kan er nl. voor zorgen dat de jongere stopt met de bemiddeling, waardoor het slachtoffer in de kou staat. Tenzij we er (moeten) vanuit gaan dat de minderjarige in zijn positief project zich ook altijd zal engageren om mee te werken aan de herstelbemiddeling?

2.2.3 Toetsing

De procureur des Konings kan het bereikte akkoord na bemiddeling niet wijzigen. Hij kan alleen weigeren een akkoord goed te keuren, dit wanneer dit in strijd is met de openbare orde. Wij vinden

dat de toetsing breder moet gaan, dan enkel deze aan de openbare orde, met name van de wetmatigheid- en rechtvaardigheids grens.

3. Maatregelen/sancties jeugdrechter (-rechtbank)

De **bevoegdheid en de rol van de jeugdrechter** moet duidelijk zijn. Dat het parket bijna dezelfde bevoegdheden heeft als de jeugdrechter (behalve de plaatsing), zal voor heel wat onduidelijkheid zorgen bij jongeren met betrekking tot de rol van beiden.

Inzake **het positief project**, vinden we het niet consequent dat wanneer het parket de zaak alsnog aanhangig maakt bij de jeugdrechter, deze ook een positief project kan opleggen aan de jongere (zowel in de voorlopige fase, als in de fase ten gronde). Een dergelijke mogelijkheid doet afbreuk aan het concept “positief project” én het biedt ook geen enkele meerwaarde. Immers, alles wat in het positief project zou kunnen worden opgelegd kan ook worden opgelegd als maatregel/sanctie, bijvoorbeeld onder de noemer van de “voorwaarden” (art 22 of art. 33), waarin in principe (ook) alles kan.

Met betrekking tot het **maximum aantal uren**, kan het positief project ofwel hoogstens 60u (voorlopige fase) en ten hoogste 220u (rechtspleging ten gronde) bedragen. In de wet van 2006 is dit een maximum van 150u (voor een prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut of betaalde arbeid met het oog op het vergoeden van het slachtoffer). In de memorie wordt echter niet gemotiveerd wat de achterliggende reden is om naar een hoger maximum te gaan.

Over de **maatregelen en sancties** omschreven onder hoofdstuk vier is er heel wat onduidelijk, dit ten gevolge van de vage omschrijving. We vragen naar meer duidelijkheid over:

- De ambulante maatregel en de ambulante sanctie: Wat valt hier allemaal onder? Er is nood aan een duidelijke omschrijving van en onderscheid tussen beiden, met concrete maximumuren (en een motivering hiervan). Noch in het ontwerpdecreet, noch in de memorie worden de begrippen ‘leerproject’ (20u of 40u) en ‘gemeenschapsdienst’ (max. 150u) vermeld. Onder welke maatregel, sancties vallen deze?
- De voorwaarden die de jeugdrechtbank een minderjarige kan opleggen;
- Huisarrest: moet duidelijk omschreven worden, alsook de termijnen (bv. 3 maand, gezien dit vaak ter vervanging van gesloten begeleiding wordt opgelegd aan jongeren die zware feiten pleegden). Huisarrest moet ook effectief gecontroleerd worden (wat op vandaag niet overal gebeurd).

4. Positie van de ouders

We vinden het terecht dat ouders mee betrokken worden, in het ondersteunen van de jongere in het opnemen van zijn verantwoordelijkheid. Ouders mogen ook gewezen worden op hun verantwoordelijkheid en actief betrokken/aangesproken worden.

Het ontwerpdecreet gaat echter verder en geeft aan dat er, waar nodig, ook ten aanzien van ouders moet worden gereageerd of anders geformuleerd, een dwingend appél op hun verantwoordelijkheid en actieve betrokkenheid bij invulling, uitvoering en opvolging van de reactie op het jeugddelict, legitiem is.

We willen hier enkele zaken bij opmerken:

- Algemeen zijn de betreffende artikels 25 & 26 warrig omschreven. Het is onduidelijk wat ten aanzien van ouders wel en niet opgelegd kan worden en wat hiertoe de voorwaarden zijn. En wat de mogelijkheden zijn wanneer de voorwaarden niet worden nageleefd.
- Binnen een jeugddelinquentierecht wordt een sanctie opgelegd aan een minderjarige. Ouders kunnen echter niet gesanctioneerd worden omwille van de feiten die een minderjarige gepleegd heeft. Indien een jeugdrechter van oordeel is dat er naast de reactie op het door de minderjarige gepleegde misdrijf, ook nood is aan begeleiding van de ouders (omwille van een VOS), dient dit te gebeuren onder de nieuwe 'derde' vorderingsgrond, m.n. binnen een parallel VOS-traject. We pleiten er hierbij voor om de derde vorderingsgrond exclusief mogelijk te maken in de fase ten gronde en niet in de voorlopige fase.
- We pleiten er dan ook voor de maatregelen die ten aanzien van ouders opgelegd worden, te schrappen uit het ontwerpdecreet en binnen de memorie de verwijzing naar de derde vorderingsgrond te behouden. Dit neemt echter niet weg dat er wel contextgericht gewerkt wordt en ouders doorheen de procedure betrokken worden.

5. Uithandengeving

Uithandengeving blijft opgenomen in het nieuwe decreet. In de voorbereidende werkgroepen, geleid door Jongerenwelzijn, werd door verschillende actoren gepleit voor de zeer uitzonderlijke omstandigheden waarin uithandengeving kan toegepast worden. Binnen de werkgroep jeugdsanctierecht zijn we steeds duidelijk geweest dat wij uithandengeving liever geschrapt zagen in het nieuwe jeugddelinquentierecht.

We betreuen het dan ook ten eerste dat uithandengeving behouden blijft. Het schrijven van dit decreet zagen we als het moment om uithandengeving te schrappen. De keuze om deze te behouden staat haaks op de visie van het jeugddelinquentierecht. Er is reeds voldoende wetenschappelijk studiewerk dat aangeeft dat minderjarigen die men naar volwassen strafrecht verwijst niet in een beter en geschikter systeem terecht komen, dan hetgeen de minderjarige verlaat.

Daarnaast wordt in de memorie verwezen naar de langdurige gesloten begeleiding voor max. 7 jaar, als alternatief op de figuur van de uithandengeving. De decreetschrijver wil een duidelijke sanctie kunnen geven n.a.v. een bijzonder ernstige normovertreding, maar vertrekkend vanuit een decretaal kader gemaakt voor minderjarigen, en zonder uitvoering in een gevangenis. De gesloten begeleiding binnen een pedagogisch groepsklimaat, samen met de begeleiding en opvolging in het kader van een reïntegratieplan, biedt jongeren de grootste kans om na hun sanctie op het rechte pad te blijven en niet te recidiveren. Hiermee voorziet het decreet volgens ons de jeugdrechter dan ook met een duidelijke sanctie om op zware misdrijven een afdoend en constructief antwoord te bieden,

waardoor uithandengeving als opening naar het strafrecht overbodig is. We stellen ons dan ook logischerwijze de vraag waarom uithandengeving behouden blijft?

6. Opmerkingen/Vragen

6.1 Opmerkingen

- Algemeen zijn zowel het ontwerpdecreet als de memorie van toelichting onduidelijk, ingewikkeld en soms slordig geschreven;
- De maatregelen zijn dermate vaag beschreven dat ze geen rechtszekerheid bieden, en de deur kunnen, openzetten voor reacties met een andere finaliteit dan die het jeugddelinquentierecht dient te beogen. We pleiten voor een duidelijker formuleren en benoemen van maatregelen. Een zelfde probleem stelt zich bij voorwaarden waarin geen beperking voorzien wordt;
- Tussen de memorie en de wettekst zijn er discrepanties:
 - Rechtswaarborgen
 - Visie op het positief project
 - ART. 22, § 2 en 3 Gesloten oriëntatie: onvoldoende gedocumenteerd in de memorie. Er wordt geschreven over opsluiting, correctionele hoofdgevangenisstraf, ... Er is onvoldoende info waarom dit zo omschreven staat, alsook waarom de strafmaten worden toegepast.
- Terminologie: “jeugdrechtbank” – “jeugdrechter”;
- Art. 15: niet vermeld: gevaar voor collusie en onttrekking aan de maatregelen;
- Art. 23: procedure gesloten oriëntatie onduidelijk geformuleerd;
- Art. 24: quid met het recht van de minderjarige om gehoord te worden bij verlenging GI?;
- Art. 25: vaardigheidstraining ouders: gaat uit van gebrek aan “vaardigheid” van de ouders;
- Art. 35 §3: Jaarlijkse evaluatie alleen vanaf de leeftijd van 18 jaar? = discriminatie;
- Art. 35: §2-5° en §4-3°: waarom alleen fysieke integriteit? Wat met de psychische integriteit?

6.2 Vragen

- Welke artikels uit de wet '65 en '06 worden opgeheven? Waar vinden we dit ergens?
- Waar staat de invoering van de derde vorderingsgrond (aanpassing Decreet IJH)?
- Memorie: Evidence based werken + wetenschappelijk onderzoek: hoe moet dit gebeuren? Een kenniscentrum?
- Bemiddeling: Voorafgaand advies is nieuw. Wie toetst of de partijen gelijkwaardig zijn, wie zal dit inschatten? Wanneer vind dit plaats? Op zich wel terecht dat hier een bezorgdheid leeft (Cf. aanranding van de eerbaarheid);
- Bewijs dat geleverd moet worden rond naleving van de voorwaarden: hoe ruim moet dit zijn?
- ART. 37, §5: Dagvaarden van de opvoedingsverantwoordelijken: wie kan dit zijn? De pleegouders? Stiefouders? Grootouders?
- Wat gebeurt er als de maximale capaciteit bereikt is in de Vlaamse detentiecentra?
- Verhouding tussen mogelijk kader voor gemeenschapsdienst/herstel in natura/positief project ten opzichte van het verbod op kinderarbeid. Vanaf welke leeftijd kan een jongere aanbieden (in een eigen project) om ‘te gaan werken’ om schade te herstellen (expliciet in te schrijven als

wettelijke uitzondering op het verbod) en vanaf welke leeftijd kan een gemeenschapsdienst opgelegd worden (zelfde leeftijdsgrens als voor studentenarbeid)?

Geert Decock

Voorzitter werkgroep jeugdsanctierecht
Unie van Jeugdadvocaten

Annelies Mincke

Secretaris werkgroep jeugdsanctierecht
vzw Jongerenbegeleiding-Informant
Stapelplein 32, 9000 Gent
0490/44.65.27

